

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת במדבר

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות	לוח אור החיים
21:03	20:08	19:17*	י-ם
21:00	20:06	19:14	ת"א
21:03	20:09	19:17	חיפה
21:00	20:06	19:14	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 18:57

אני היום ילידתיך

בכל יום את התורה והיה חוזר על לימודו ג' פעמים כאמור, והיא לידתם בכל יום, וכמו שהתורה היא חידשה כך הלומד נולד בכל יום. ועל כל יום כזה נאמר היום ילידתיך].
ונראה שהקב"ה רצה להדגיש בזה דבר מיוחד, והוא שהעוסקים בתורה יש להם דין מיוחד של לידה, ונבאר הענין באריכות. הנה בכל לידה רגילה ישנה יחסיות בין האב לבן, שלא נקרא אב בלא שיש לו בן, אבל הבן נקרא כאשר עושה רצון אביו, וכאשר מכבד את אביו, או עושה דברים נאים ומתנהג בצורה נאה עד שכל הבריות משבחחות את אביו אשרי שזה ילדו. והנה גם כלפי הקב"ה אנו נקראים בנים למקום, אך מאימתי, ממתי שקיבלנו עלינו עול מצוותיו, שאז יתיחס אלינו שם בן המכבד את אביו כראוי.

וביאור הדבר, אמרו רבותינו (נדה ל"א). שלושה שותפים יש באדם, ה' יתברך אביו ואימו, אביו ואימו נותנים את הגוף הגשמי ואילו הקב"ה נותן את כל חלקיו הרוחניים, וביחס לאביו ואימו הגשמיים, הוא נקרא בנם והם הוריו מיד כשנולד, אולם ביחס לאביו שבשמים אינו נקרא בן עד שיקיים מצוותיו ויכבד אותו בכל מעשיו. ולכן יום הלידה שיקרא האדם בנו של הקב"ה וה' אביו, זה יהיה רק ביום קיבול עול תורה ומצוות, וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים ב' ז') ה' אָמַר אֲלֵי בְנֵי אֶתֶּה אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ, וכמו שדרש ר' שמעון בר יוחאי בזוהר הקדוש (חלק ב דף צח ע"א) את הפסוק הזה על ר' אלעזר בנו ביום שנכנס לעול התורה והמצוות.

ובזה אפשר לבאר דבר נוסף תמוה, שלגבי שבט לוי אמרו רבותינו בסיבת מנייתם מבן חודש, והוא שלמוד אותו השבט להיות נמנה בעודם במעי אימם, וכמו שראינו אצל יוכבד שנולדה בין החזמות וכבר החשיבוה בעודה במעי אימה, ולמה רק שבט לוי, אבל הענין שהם כבר בהיותם במצרים היו בני תורה, וכל האוירה מסביב היתה של תורה, והנה ביום שבו שואף תורה הוא יום הלידה של האדם, ולגביהם אפשר לומר שכבר מעת שנולדו ועוד בבטן אימם הם יונקים תורה, אבל בשאר העם שלא היו רגילים בתורה ממצרים, הם נמנים מנין מסוג אחר.

אחים יקרים אנו מתקרבים לחג השבועות, ותמיד פרשת במדבר תחול קודם חג השבועות, והנה ביום הזה נהיינו לעם, שהרי קיבלנו את התורה במעמד הר סיני, וא"כ ביום הזה נהיינו בנים לה' יתברך, וזה ממש יום הלידה שלנו, וכמו שאמרה התורה על בני אהרן, שהם בני משה ביום דבר ה' אל משה בהר סיני, וכבר ראינו שלא רק בני אהרן נולדו אלא כולם, ומ"מ במה נתיחדו בני אהרן מכולם, מפני שהם היו ממשיכי דרכו של משה רבנו ע"ה שלמד ולימד, כך הם לימדו אחר מות משה את התורה [ועוד בחיים חיותו כמבואר בעירובין נ"ד:)], וכיון שכן הם נדמו בדיוק למשה רבנו שלמד ולימד רואייהם הם להקרות בניו, ומעתה בואו ונאחז גם אנו בדרכי אבותינו, ונלמד את תורתנו הקדושה ונקיימה בכל ליבנו, וגם נלמדה לבנינו אחרינו ולתמידים הקרויים בנים, ונזכה להיות בנים לה' יתברך, וכאילו נולדנו כל יום מחדש, שאז אנו חביבים על בוראנו ביותר.

פרשתנו פותחת במנין בני ישראל ולאחר במנין בני לוי, אמנם בין מנין ישראל למנין הלויים מספרת לנו היא על מנין נוסף מענין וקצר, והוא מנין תולדות בני אהרן, וכמו שנאמר (ג' א') וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבָר ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, אלא שבפועל בפרשה לא מסופר לנו על מנין בני משה ואינם מוזכרים כלל רק בני אהרן. ועוד קשה, וכי ביום שה' דיבר עם משה בהר סיני נולדו תולדותיו, והלא אדרבה מיום מתן תורה פרש משה מאשתו, ובודאי פסוק זה אומר דורשני.

והנה כבר רש"י במקום מתיחס לשני הערות אלו וכותב: ואלה תולדות אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה' את משה - נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה. עכ"ל. והיינו שבאמת הפסוק מפרש רק את תולדות אהרן ולא של משה רבנו, ומה שהזכיר את משה רבנו, שגם הוא שותף בלידתם, שכן הוא לימדם תורה. [ואע"פ שמשה רבנו לימד תורה את כל ישראל, מ"מ בני אהרן למדו ג' פעמים משה רבנו, ואילו כל ישראל למדו רק פעם אחת (כמובא בעירובין נ"ד:)], כן תירץ בספר מלאכת הקודש]. ולכן מוזכר בפסוק יום מעמד הר סיני שבו קיבל משה את התורה ויכול היה ללמד את בניו של אהרן.

אלא שיש לשאול מדוע לא מנו בכל זאת את בניו של משה, וכי הם לא נמנו, והלא כל ישראל נמנו במנין זה שהוא היה ע"פ ציווי ה'. ומוכרחים אנו שהם נמנו בכלל מנין הלויים כשמנו את בני קהת כמבואר בהמשך הפרשה, והם היו מבני בניו של קהת. ועדיין קשה הרי גם בני אהרן היו יכולים להמנות בכלל המנין של הקהתים, ומדוע הם נמנו בפני עצמם, ובכלל מדוע דוקא בהם שינה במנינם והזכיר גם את שם מלמדם ולא רק שם אביהם, והלא גם כל שבט לוי עסק בתורה, ובכלל כל עם ישראל באותו הזמן, וגם אותם לימד משה רבנו ובכל זאת היו שני סוגי מנינים שאר העם ושבט לוי, ועל שבט לוי נאמר לא התפקדו בתוך בני ישראל, כי מנינם שונה בתכלית, שאת שאר העם מונים לפי יוצאי צבא, ואת שבט לוי לפי עסקו בתורה, והוא כבר מבין חודש שנחשב בן קיימא. [ועיין מה שהארכנו בעלון הליכות עולם לו שנה שעברה, לגבי מנין בני לוי, שמנינם לפי יעודם ללמד תורה, אך הרבה ראשונים סוברים שמנינם לפי שמבן חודש נפדו, תמורת הלויים, או מפני טעמים אחרים עיין שם, אבל גם לפי מה שכתבנו שם שהם מיועדים ללמד תורה את העם, מ"מ לבני אהרן שבאה התורה להדגיש את לימודם באה התורה ללמדנו על מנין מסוג אחר, וכמו שנבאר].

ונראה לבאר בס"ד, שמנין בני ישראל היה מגיל כ', ומנין בני לוי מבן חודש, אבל מנין תולדות אהרן לא נזכר בתורה כלל הגיל, אלא מתי שהתחילו ללמוד התחיל המנין, וכמאמר העולם אין זה משנה הגיל העיקר התרגיל, ובענינו הוא הלימוד, ולכן המנין לגביהם התחיל ביום שהתחיל משה רבנו ללמדם תורה, וזה מנין בני תורה, שאינם נמנים לפי גיל מסוים. [ויותר מזה אפשר לומר שלגביהם כל יום היא לידה מחדש, שהרי משה רבנו היה מלמדם

לוח בינים
 מחסות
 מסכים וייעוץ
 לבתי כנסת וישיבות
 077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה! | להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת נכדתי היקרה רות לוי בת יוכבד שתזכה לאורך ימים ושנות חיים נעימים וטובים. אמן.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליום שבת (המשך, מנחה של שבת)

יש עוד כתב רבנו האר"י (שער הכונות דף ע"א): שבכרחה אמצעית של מנחת שבת איננו מזכירים ישמחו במלכותך, בשונה מכל תפלות השבת שאנו אומרים קטע זה, וביאר את הטעם ע"פ הסוד. [והענין בקצרה שבכל התפילות אנו מעלים את המלכות ומקשרים אותה עם הז"א, ויש שמחה למלכות ולכן אומרים ישמחו במלכותך, אבל במנחת שבת שהז"א עולה ונפרד מהמלכות אין שמחה למלכות ולכן אין אומרים ישמחו במלכותך]. ומהרש"ו בהגהותיו (הובא בהגוב"י אות ד') נתן טעם נוסף לפי הפשט, מפני שמתו בו ג' צדיקים משה יוסף ודוד, לכן אין אומרים בו ישמחו במלכותך. [וכן הוא בסודו חמדת ישראל (אהבת שלום עמ' ס"ט)]. ומהר"י צמח בהגהותיו לספר פרי עין חיים (שער השבת פרק י"ג אות א) כתב: וכפי הפשוט נוכל לומר, שנפטר אז משה, ובטלו המדרשות מן התורה המשמחה הלב. [והביא דבריהם בשו"ת רב פעלים (ח"ב חס"י סי' ז), וראיתי בספר לעשות את השבת (ח"ג עמ' תקי"א הערה ל"ו) הביא עוד טעמים ע"פ הפשט מספר יפה ללב (סי' רצ"ב ס"ק ג') ומשו"ת לב חיים (ח"ג סי' כ"ה), ע"ש].

רכב. ואולם מי שאומר במנחה "וינוחו במ" צריך לומר תחילה והנחילנו וכו' "שבתות" קדשך, ולא שבת קדשך. וכן הוא הנוסח במשנת חסידים (שם), וכן כתב בסודו חסד לאברהם (טוביאנה, דף קכ"א ע"ב) שכידוע מסודר ע"פ החמדת ימים, וכן העיר לנכון בספר כף החיים (סופר, סי' רס"ח סוף אות ב') בשם פתח הדביר (סי' רצ"ב אות ב'), וכן העיר מרן הגרע"י זצ"ל, (בשו"ת ית"ד ח"ה סי' ל' בסוף התשובה). ולא כמו שחושבים שלפי הבא"ח צריך לומר והנחילנו וכו' שבת קדשך וינוחו במ, שזה לא מתקבל על הדעת וגם הבא"ח לא הזכיר מזה, שאין ענין לשבש הלשון התיקנית, ולדבר תחילה בלשון יחיד שבת קדשך ולעבור ללשון רבים וינוחו במ. ואולם בסדורי האשכנזים יש שכתוב בהם בצורה מתוקנת "שבתות קדשך וינוחו במ" [וכן הוא בקצור שו"ע (סי' ע"ו אות ג), ובמכוון הדגיש שם לומר שבתות קדשך, ע"ש. וכן מבואר בספר "תורה תמימה" (שמות ל"א הערה כ"ט), ומשם הוכיח את נוסחתם שמכוון שאומרים שבתות קדשך בלשון רבים ראוי לומר גם וינוחו במ, ע"ש]. אך יש סדורי אשכנזים שכתוב בהם "שבת קדשך וינוחו במ" וכבר העיר עליהם בסודו אוצר התפילות (בתולדות הסודו סוף עמ' 6) שאין ראוי לדבר כך ולעבור מלשון יחיד ללשון רבים, והוא טעות המעתיק. [וכן נכון, ולא כמו שניסו לישב בכל מיני ישובים שאינם מתקבלים, עיין בשו"ת בית אב"א (ח"א סי' צ"ג) ש"בם" רומז לכך ששבת נקראת בלשון זכר ונקבה, ואינו מיושב בדבריו כלל הגיוני בין רבים ליחיד. ובשו"ת שלמת חיים (סי' רל"ט), יישב שהמילה "בם" חוזר על באהבה וברצון שנאמר לפני כן, והוא נגד הפשט. ובספר הלכות שבת בשבתו (פ"ו הי"ד הערה 24), תירץ ש"בם" חוזר על החתן והכלה, ואין לדבריו ביאור, שאין יתכונן אליהם והם לא נזכרו כלל. ובאמת שאין צריך לכל זה ופשוט הוא שטעו מדפיסי הסדורים בזה ששינו חלקית את סדוריהם].

רכג. וכל זה לדעת הסוברים שבמנחה של שבת צריך לומר "וינוחו במ", אולם בדברי הראשונים לא נזכר כלל נוסח כזה לומר "וינוחו במ", [וימה שכתב בספר הלכות שבת בשבת (שם) שבסודו רב סעדיה גאון ובנוסח הרמב"ם כתוב לומר שבתות קדשך וינוחו במ, אינו נכון, שבסודו רב סעדיה (עמ' ק"א) כתב הנוסח שבתות קדשך, ובאמת מוכח ממנו שבכל התפילות אומרים כן, אך כלל לא הזכיר את המילים וינוחו בה או בו או במ, ומשמע שלא גורס משפט זה כלל. ובנוסח הרמב"ם לא נזכר חתימת הברכה האמצעית כך שאינו ידוע אם אומר שבתות קדשך ואם אומר וינוחו במ, ואמנם בנוסח לראש חודש ושבת כתב "וינוחו במ", ומכאן נראה הסיק שכן הוא בכל התפילות, אך לענ"ד אינה ראייה כלל שכן הוא חוזר על ראש חודש ושבת, ועליהם הוא וינוחו במ, ואדרבה ממה שהדגיש זאת דוקא שם משמע שבשבת לבד אומר וינוחו בו. ובסודו אוצר התפילות (בעיון תפלה על מנחת שבת) כתב גם שכן הוא בכל סדורי התימנים ובנוסח הרמב"ם, ומ"ש בסדורי התימנים הוא נכון, אך בנוסח הרמב"ם אינו נכון, וכבר העיר עליו לנכון בשו"ת בית אב"א (שם בסופו)]. וגם בדברי רבנו האר"י לא נזכר, ומחמת כן כתב בספר פתח עיניים שמנהג ישיבת המקובלים בית אל לומר גם במנחה וינוחו בו, [וכן העיד על המנהג בספר בא"ח (שם)], וכך הנוסח ברוב סדורי הספרדים כיום והוא נכון יותר. [ובסודו בית מנוחה גורס וינוחו בה בכל תפילות שבת, כולל מנחה, ולא הביא דברי השיירי כנה"ג ולא דברי החיד"א למרות שמביאם פעמים רבות בסודו, וכאן השייטם וכנראה מהטעם הנ"ל שאין נהגים כן].

ריט. עוד כתב רבנו האר"י (שער הכונות דף ע"א): שבכרחה אמצעית של מנחת שבת איננו מזכירים ישמחו במלכותך, בשונה מכל תפלות השבת שאנו אומרים קטע זה, וביאר את הטעם ע"פ הסוד. [והענין בקצרה שבכל התפילות אנו מעלים את המלכות ומקשרים אותה עם הז"א, ויש שמחה למלכות ולכן אומרים ישמחו במלכותך, אבל במנחת שבת שהז"א עולה ונפרד מהמלכות אין שמחה למלכות ולכן אין אומרים ישמחו במלכותך]. ומהרש"ו בהגהותיו (הובא בהגוב"י אות ד') נתן טעם נוסף לפי הפשט, מפני שמתו בו ג' צדיקים משה יוסף ודוד, לכן אין אומרים בו ישמחו במלכותך. [וכן הוא בסודו חמדת ישראל (אהבת שלום עמ' ס"ט)]. ומהר"י צמח בהגהותיו לספר פרי עין חיים (שער השבת פרק י"ג אות א) כתב: וכפי הפשוט נוכל לומר, שנפטר אז משה, ובטלו המדרשות מן התורה המשמחה הלב. [והביא דבריהם בשו"ת רב פעלים (ח"ב חס"י סי' ז), וראיתי בספר לעשות את השבת (ח"ג עמ' תקי"א הערה ל"ו) הביא עוד טעמים ע"פ הפשט מספר יפה ללב (סי' רצ"ב ס"ק ג') ומשו"ת לב חיים (ח"ג סי' כ"ה), ע"ש].

רכב. כבר כתבנו בהליכות לליל שבת (הל' מ"ז) שבבילילה אנו אומרים וינוחו בה וביום אנו אומרים וינוחו בו, וביארנו שם הטעם לכך, והנה לגבי מנחה כתב בספר שיירי כנסת הגדולה (סי' רס"ח הגהות הטור אות ב') וז"ל: ומנהגינו לומר בליל שבת וינוחו בה ובים השבת וינוחו בו ובמנחה וינוחו במ, ושמעתי הטעם ש"בה" ו"בו" ו"בם" עולה למנין זן. ולי נראה שבביליל שבת אומרים בה ככלה בבית אביה שעיקר השמחה היא בבית אביה, ובשחרית בשבת אומרים בו ככלה בבית חמיה שעיקר השמחה בבית החתן, ובמנחה אומרים במ שאחר זה שניהם עיקר. עכ"ל. [וכ"כ החמדת ימים (שבת פרק ו'), והעתיק דבריו המקדש מלך בהגהותיו לזוהר (ח"ב דף קלה ע"ב), אלא שמדברי רבנו האר"י ישנה סתירה לזה שכן כתב במפורש שבמנחה של שבת הכלה מתרחקת מן החתן, וא"כ איך שיירי לכוללם ביחד במילת "בם", ועיין בהקדמה לספר בית הוראה (סי' ה' עמ' 53), וכבר הביא דברי רבנו האר"י הללו בחמדת ימים (שם פ"ט) וכאמור הדברים שותרים, ובאמת שבדברי רבנו האר"י לא נזכר רק לומר בלילה "בה" וביום "בו" ולא הזכיר מנחת שבת כלל ועיקר].

רכג. ובספר מחזיק ברכה (סי' רס"ח אות ז') הביא דבריו וכתב: ובספר מר וקציעה כתב דכתיבי האר"י זצ"ל אין הפרש ביום ואף במנחה אומרים בו. עכ"ד. ובספר הכונות שבידינו לא הזכיר זה כלל ולא דיבר בפרט זה, אך גורי האר"י זצ"ל קיימו המנהג וכתבו סוד כדבר כמ"ש בספר משנת חסידים, ואין לשנות המנהג. ובפרט שמדברי הרב שיירי מוכח שכך הוא מנהג פשוט. שוב נמצא בהגהות הרמ"ז לספר הכונות שכתב כבר ידעת שהגירסא הנכונה לומר בערבית בה ובשחרית בו ובמנחה במ וכותב סוד הדבר ע"ש. עכ"ל. [והנה דברי הרמ"ז לא מצאתי לראות סודו, אמנם המשנת חסידים (מסכת שארית יום שבת פ"א אות י"ב) כתב: ואין לומר ישמחו במלכותך במנחה מפני שאין למלכות שמחה בהיות דודה ז"א למעלה בדיקנא והיא נשאת למטה עם יעקב בלי זווג, ויאמר שבתות קדשך וינוחו במ"ב שמשפירו מ"ב כי מתעורר עתה כל השם מ"ב של אנה בכח שכיווננו בד' תפילות דשבת לחזור לשרשו. עכ"ל. וא"כ זה הטעם הנכון לאלו הרוצים לומר "בם" לפי הסוד ולא ענין היחוד שבין החתן וכלה שכאמור אין יחוד במנחה וכמו שהזכיר המשנת חסידים בתחילת דבריו, ואף החמדת ימים (שם פ"ט) אחר שהביא שאין יחוד במנחה כתב: ונראה לי שנכון לומר עתה בתפלה זו "וינוחו במ" מן הטעמים שביארנו בפרקים של מעלה. וגם שמספרו מ"ב על דבר שמתעוררים עתה כל ה' שמות דמ"ב אנה בכח שבהם היתה כוונתנו בד' תפלות היום, שישבו עתה לנוח לשורשן וזה סוד וינוחו במ, וכן נהגתי אף כי לא מצאתי לפי דברי הרב ז"ל אפס "בה" ו"בו". עכ"ל. והיינו כטעם המשנת חסידים. וכתב הבא"ח

